

COLECTIVIZAREA GULAGULUI SOCIALIST
*
THE COLLECTIVIZATION OF THE SOCIALIST GULAG
*
LA COLLECTIVISATION DU GOULAG SOCIALISTE

Prof. Mihail DINU-PĂTRAȘCU¹
Prof. Mădălina DINU-PĂTRAȘCU²

***”Colectivu-i colț de Rai,
Dacă furi de toate ai!”
(vorbă de duh din timpul democrației populare)***

Rezumat: *Articolul urmărește modul cum era prezentată etapa Colectivizării în România devenită Republică Populară după 30 decembrie 1947. Anul 1949 reprezintă anul în care a început procesul de colectivizare a agriculturii, iar perioada 1949-1953 a reprezentat cea mai dură perioadă pentru țărănime. Schimbarea de curs hotărâtă de plenara din noiembrie 1958 a însemnat și sfârșitul scurtei epoci de liniște acordată țărănimii. În anul 1958, gospodăriile agricole nu cultivau decât 17,5% din pământul arabil pentru ca, după numai 4 ani în anul 1962, procentajul să urce la 96%, iar colectivizarea să fie practic încheiată.*

Cuvinte cheie: *colectivizare, țărani, Romania, gospodării colective, chiaburi .*

*

Abstract: *Republic after December 30, 1947. The year 1949 represents the year in which the collectivization process of agriculture began, and the period 1949-1953 represented the hardest period for the peasantry. The change of course decided by the plenary in November 1958 also meant the end of the short era of peace granted to the peasantry. In 1958, agricultural households cultivated only 17.5% of the arable land, so that, after only 4 years in 1962, the percentage rose to 96%, and collectivization was practically completed.*

Keywords: *collectivization, peasants, Romania, collective households, kulaks.*

*

Résumé: *L'article retrace la façon dont l'étape de collectivisation a été présentée en Roumanie, qui est devenue République populaire après le 30 décembre 1947. L'année 1949 représente l'année au cours de laquelle le processus de collectivisation de l'agriculture a commencé, et la période 1949-1953 a représenté la période la plus difficile période pour la paysannerie. Le changement de cap décidé par la plénière en novembre 1958 signifiait aussi la fin de la courte ère de paix accordée à la paysannerie. En 1958, les ménages agricoles ne cultivaient que 17,5% des terres*

¹ Prof. la Liceul Tehnologic și Administrativ și de Servicii ”Victor Slăvescu”, Ploiești, membru în SSIR, filiala Câmpina.

² Prof. la Școala Gimnazială ”Ion Câmpineanu”, Câmpina, membru în SSIR, filiala Câmpina.

arables, de sorte qu'après seulement 4 ans en 1962, le pourcentage est passé à 96%, et la collectivisation était pratiquement achevée.

Mots clés : *collectivisation, paysans, Roumanie, ménages collectifs, koulaks.*

*

Cotitura totalitară luată de comunism este inerentă ideologiei, neavând nimic de-a face cu împrejurările. În schimb, perceperea comunismului rămâne responsabilă pentru cursul istoriei așa cum s-a desfășurat ea. Șansa totalitarismului de obediență marxist-leninistă ține de faptul că este geamănul nazismului, totalitarism de esență rasială, ceea ce a obligat cele două regimuri de aceeași natură, să se înfrunte, tocmai pe motiv de practici identice.

În numele luptei de clasă au fost sacrificați toți acei oameni, o "luptă" și niște "clase" lăsate, și una și celelalte, la aprecierea partidelor-state executoare, adică alese de acestea, asociate cu dușmanii pe care i-au desemnat singure. În cazul acestei crime, cele două cuvinte, "luptă" și "clasă", sunt indisociabile, provenind chiar din esența ideologiei care a înarmat brațele călăilor.

Anul 1949 a fost cel în care partidul a început colectivizarea agriculturii, o măsură căreia i-a trebuit, totuși, numai puțin de 13 ani pentru a fi desăvârșită. Perioada 1949-1953, în special a fost dură pentru țărănime, circa 80 000 de țărani recalitrânți fiind arestați de autorități. În ciuda presiunilor neîntrerupte, ritmul colectivizării a fost lent: în momentul Plenarei din martie 1949, cea care a hotărât colectivizarea accelerată a agriculturii, nu existau în întreaga țară decât 55 de gospodării colective; numărul lor a crescut până la 1980, în anul 1953. La acea dată, gospodăriile particulare reprezentau încă 91,7% din totalul gospodăriilor țărănești, iar gospodăriile colective și întovărășirile 8,3%.

Schimbarea de curs hotărâtă de plenara din noiembrie 1958 a însemnat și sfârșitul scurtei epoci de liniște acordată țărânimii. În anul 1958, gospodăriile agricole nu cultivau decât 17,5% din pământul arabil pentru ca, după numai 4 ani în anul 1962, procentajul să urce la 96%, iar colectivizarea să fie practic încheiată.

Partidul a acționat cu rapiditate pentru a transforma România, urmând modelul sovietic și folosind normele și practicile staliniste. Naționalizarea întreprinderilor industriale, a băncilor și a asociațiilor de asigurări, a minelor și întreprinderilor de transport în iunie 1948 nu numai că a permis introducerea planificării centralizate cantitative, ci și distrugerea bazei economice a celor stigmatizați ca dușmani de clasă. Confiscând micile proprietăți agricole și amenințându-i pe proprietari fără înconjur, agricultura a pus probleme din ce în ce mai complexe.

La 2 martie 1949, proprietatea asupra pământului a fost luată complet din mâinile particularilor. Aceasta a permis lichidarea rămășițelor fostei clase moșierești și a chiaburilor, echivalent al termenului sovietic kulak, definind "țăranii înstăriți", acea care angajau forță de muncă sau își închiriau propriile mașini, indiferent de mărimea proprietăților lor. Pământul, efectivele de animale și echipamentul proprietarilor de pământ care posedaseră terenuri până la maximum 50 ha, în temeiul legii agrare din

1945, au fost expropriate fără compensare. Practic, peste noapte, Miliția a acționat și a scos 17 000 de familii din casele lor și le-a mutat în zone de reazăzare. Pământurile confiscate, totalizând aproape 1 milion de ha au fost comasate fie pentru a crea gospodării de stat, fie gospodării colective care, teoretic, erau proprietate colectivă, dar, în fapt, erau conduse de stat, întrucât Ministerul Agriculturii indica tipurile de culturi și fixa prețurile. Membrilor gospodăriilor colective li s-a permis să păstreze mici loturi de pământ care să nu depășească 0,15 ha.

Colectivizarea a fost încheiată în anul 1962. Ca urmare, 60% din totalul suprafeței de 15 milioane ha de teren agricol a revenit gospodăriilor colective, 30% gospodăriilor de stat, 9% rămânând în proprietatea personală. Aceste din urmă terenuri se aflau în zona de deal și de munte, inaccesibile, făcând colectivizarea lor nepractică.

În decembrie 1961, liderul Gheorghiu-Dej menționase mai mult de 80 000 de țărani

trimiși în judecată ”în numele luptei împotriva cheaburilor”, din care 30 000 ar fi fost obiectul unor procese spectacol în public, procese care ar fi speriat și dezgustat masele de țărani forțați să asiste la ele. În mare parte, casele celor deportați sau izgoniți au devenit sedii ale organismelor de partid sau ale cooperativelor locale.

Prin caracterul său previzibil, lovitura de stat din 30 decembrie 1947 a fost și cea mai simplă acțiune de acest gen din istoria României. În perioada 23 august 1944-1947, Monarhia română a fost deposedată de toate atributele sale și a murit fără violență și fără chiar prea mult zgomot, înainte ca anul 1947 să se sfârșească. Dispariția instituției monarhice a fost provocată direct de ocupația sovietică, expresie a împărțirii sferelor de influență la sfârșitul războiului. Proiectul sovietic viza distrugerea totală a vechiului stat român și înlocuirea lui cu un stat comunist³.

Primul deceniu al regimurilor comuniste din Estul Europei a fost deceniul unui import masiv al modelului sovietic. Sovietizarea a fost acel proces mimetic de introducere a unui model sovietic în toate domeniile societății: în politică, economie, cultură, habitat și viață intelectual științifică.

Potrivit unui agent al Oficiului pentru Servicii Speciale american (OSS, instituție precursoră a CIA), pe 7 martie 1945 (deci în ziua imediat următoare impunerii Guvernului Dr. Petru Groza) a avut loc la București o întâlnire între un grup de comuniști din elita PCR și un trimis al Moscovei. Acest plan adus la București de sovieticul Evgheni Suhlov este un veritabil decalog al sovietizării țării în răstimp de 3 ani:

”1. Desăvârșirea reformei agrare prin confiscarea marilor moșii agricole și ruina moșierilor.

2. Desființarea armatei în forma ei actuală și crearea unei armate noi din diviziile ”Tudor Vladimirescu” și ”Avram Iancu”.

³ Alex Mihai Ștefănescu, *Istoria Loviturilor de Stat în România 1821-1989*, vol.III, ”*Cele trei dictaturi*”, București, Editura Rao, 2004, p.528-529.

3. Lichidarea tuturor băncilor prin atacuri împotriva Partidului Național Liberal, ai căror membrii sunt proprietarii celor mai multe dintre ele și trebuie desființate.
4. Micile gospodării țărănești trebuie desființate pentru a-i lipsi pe țăranii mici proprietari de pământ, de mașini și de vite. Aceasta va deschide calea spre abolirea lor în sistemul colectivist.
5. Abdicarea Regelui și exilul Familiei Regale.
6. Suprimarea partidelor istorice prin arestarea, uciderea și răpirea membrilor lor.
7. Îndreptarea populației rurale spre industrie”⁴.

Practica instalării sistemului comunist în România a urmat un traseu prestabilit. Națiunea română trebuia supusă unor procedee prin care să se obțină subordonarea totală, în vederea exercitării controlului asupra societății, pentru aducerea ei în sclavag, cum se afirmă în Psihopolitica. Situația României la 24 august 1944 era aceea a unui stat complet descoperit în fața unui învingător⁵.

Prin anii '50 era expusă peste tot la sate, următoarea lozincă: **”Nu știi? Te-nvățăm! Nu poți? Te-ajutăm!Nu vrei? Te obligăm!”**. Prin ultimul ei termen, lozinca dezvăluia natura politicii față de țăranime, încălcând regula conform căreia, frazele trebuie să acopere înaintarea, să mascheze acțiunile adevărate, să nu dea în vileag adevărul; ea a fost repede retrasă și înlocuită cu tradiționala lozincă a lui Stalin: *”Ne sprijinim pe țăranimea săracă, în alianță cu țăranimea mijlocașă, împotriva chiaburimii!”*

Această lozincă ascundea adevărul: războiul fusese declarat nu numai țăranimii înstărite a satelor, ci și țăranimii în totalitatea ei. Colectivizarea agriculturii – transformarea ei socialistă, începe în anul 1949, reprezentând încă de atunci, în germene, elementul de naționalizare, prin faptul că țăranii erau deposedați de dreptul de a stăpâni individual, fie și o suprafață agricolă cât de neînsemnată. Că țăranimea reprezenta în mod potențial o forță în stat de care trebuia să se țină seama, o dovedește că a fost inclusă în calcul, cu mult înainte de preluarea puterii.

Prin lichidarea moșierimii în calitate de clasă, s-a trecut astfel la o etapă nouă. Această nouă perioadă se lansează prin plenara Comitetului Central din 3-5 martie 1949, dându-se semnalul trecerii la transformarea socialistă a agriculturii, ceea ce însemna:

1. Moșierimea fiind lichidată, se trecea la adversarul următor, chiaburimea, adică, la țăranii cei mai înstăriți ai satelor și la deposedarea de pământ a țăranilor mijlocași.
2. Mijlocașii nu erau trecuți în rândul dușmanilor declarați, decât dacă se împotriveau intrării în colectivă, cu alte cuvinte, deposedării de proprietatea lor individuală.

⁴ Ioan Scurtu coordonator, *Arhivele Statului din România, ”România Viața Politică în Documente 1945”*, București, 1995, p.190.

⁵ Alex Mihai Ștefănescu, *Istoria Loviturilor de Stat în România 1821-1989*, vol.III, *”Cele trei dictaturi”*, București, Editura Rao, 2004, p.599.

3. Gospodăriile agricole colective (GAC) copiau modelul colhozurilor. Schimbarea

denumirii lor în cooperative agricole de producție, intervenită după anul 1965, nu a modificat cu nimic conținutul și metodele de exploatare a țărănimii, ea coincidând cu căutarea unor forme naționale, specifice, de spoliere.

4. Gospodăriile colective, reproducând identic modelul stalinist, au preluat și tarele acestuia,

pregătind terenul înstrăinării țărănimii și aruncării sistemului agricol într-o criză fără precedent.

După cum reiese din articolele și documentele aceluși moment, operațiunea colectivizării forțate a fost dirijată la început de Vasile Luca. Metodele polițienești aplicate nu denotă autoritate și putere, ci dimpotrivă, o implicită slăbiciune a partidului în fața colosului pe care, în pofida lozincile și a propagandei de suprafață despre viața nouă a satului, îl privește ca pe un adversar, iar colectivizarea ca pe un război nedeclarat. Prin perspectiva comasării terenurilor în mari proprietăți colective, practic se anula și reforma agrară din 1945⁶.

Fenomenului colectivizării agriculturii i s-a acordat un loc special în programul de cercetare al Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului. Complexitatea procesului a determinat orientarea investigațiilor pe patru direcții: dimensiunea politică, cadrul legislativ, mecanismele represive și implicațiile economice. Direcția principală de analiză a constituit-o reacția țărănimii la intențiile autorităților comuniste, în special în ceea ce privește organizarea de structuri colectiviste și sistemul cotelor obligatorii, și modul în care a fost receptată această atitudine la nivelul conducerii de partid și de stat. Intervalul de timp cuprins între martie 1949 și vara lui 1953, reprezintă o perioadă de timp cu numeroase revolte țărănești, pe tot cuprinsul țării, cu execuții, arestări, procese demonstrative, deportări și toate violențele care au însoțit întemeierea gospodăriilor colective sau strângerea cotelor colective⁷.

Obiectivul stalinizării în sfera economică a însemnat transformarea unei economii bazată pe piață și pe proprietatea privată într-o economie planificată de la centru, aflată în proprietatea statului. Înainte de toate, aceasta însemna naționalizarea principalelor mijloace de producție din țară, un punct important al programului comunist de dinainte de război. În domeniul agriculturii, stalinizarea însemna abolirea proprietății private asupra pământului și înființarea gospodăriilor colective. În acest fel a fost ascuns la început, iar primul guvern dominat de comuniști, cel condus de dr. Petru Groza, a introdus în martie 1945, un program de reformă agrară prin care s-au distribuit efectiv 1 057 674 ha unui număr de 796 129 familii. Cu toate acestea, în conformitate cu crezul marxist-leninist, țărănimea datorită atașamentului său inerent față de proprietatea privată era o clasă reacționară care trebuia să fie reeducată într-o

⁶ Victor Frunză, *Istoria stalinismului în România*, București, Editura Humanitas, 1990, p.411-412.

⁷ Dan Cătănuș, Octavian Roske, *Colectivizarea în Vlașca, 1949-1950. Documente*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, Editura Vinea, 2002, p.511

comunitate socialistă. Războiul total împotriva țăranilor era esențial pentru a obține o economie complet controlabilă.

Începutul ”transformării socialiste a agriculturii” în România a fost anunțat de către rezoluția Plenei Comitetului Central al PMR din 3-5 martie 1949. Justificarea teoretică pentru campania de colectivizare a fost oferită de teoria stalinistă cu privire la alianța dintre clasa muncitoare și țăranii săraci, văzută ca bază socială pentru ”dictatura proletariatului”. Acest program fundamental de colectivizare a României postula existența a patru categorii de țăranii, în funcție de suprafața de pământ pe care o dețineau: proletari, săraci, mijlocași și chiaburi. Se preconiza ca primele două categorii să se alieze cu cea de-a treia și împreună să se angajeze într-un război împotriva chiaburilor. Drumul către desăvârșirea colectivizării în România a fost lung. Început în anul 1949, procesul impus țăranilor a fost abandonat temporar în 1952, a fost reluat în 1958, și, în sfârșit, s-a anunțat oficial că a fost încheiat în anul 1962⁸.

Anul 1952 a fost și cel în care partidul a început colectivizarea agriculturii, o măsură căreia i-a trebuit, totuși, nu mai puțin de 13 ani pentru a fi desăvârșită. Perioada 1949-1953, în special, a fost extrem de dură pentru țăranime, circa 80 000 de țăranii recitrânți fiind arestați de autorități. Pe lângă această represiune directă, regimul a folosit și mijloace indirecte de presiune pentru a-i convinge pe săteni să alcătuiască întovărășiri agricole sau gospodării colective, cum ar fi cotele fixe obligatorii introduse în 1951; ele reprezentau între 20 și 60% din produsele țăranilor, mai scăzute pentru cei săraci, mai ridicate la mijlocași și chiaburi, fiind plătite la prețuri foarte mici, fixate de stat.

În 1953, producția agricolă a atins în sfârșit nivelul anului 1938 urmând apoi o curbă variabilă (1938=100 ; 1953 = 101,2 ; 1954 = 97,8 ; 1955 = 118,8 ; 1956 = 88,6), statul având așteptări mari în privința profitului, fără a dori însă să investească prea mult în modernizarea sa. În anul 1956, de teama izbucnirii unor frământări asemănătoare celor din Polonia și Ungaria, ambițiile economice au fost reduse ; plata planificată de creștere a industriei a fost scăzută de la 10-12% (1956) la 3,8 (1957), iar cotele obligatorii la grâu, cartofi, fasole, florea soarelui, lapte au fost desființate⁹.

Agricultura a fost privită întotdeauna ca o ramură economică de rangul doi, concepție învăluită în formula „Contribuției” agriculturii la dezvoltarea unei societăți în configurarea căreia țăranii nu aveau nici un cuvânt de spus. Aici este de fapt cheia confruntărilor la care s-a ajuns, a rezistenței îndelungate la politica de colectivizare, mergând până la sacrificiul suprem.

⁸ Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru Eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, București, Editura Polirom, 2005, p.143-144.

⁹ Vlad Georgescu, *Istoria Românilor de la Origini până în zilele noastre*, București, Editura Humanitas, 1992, p.255-256.

Atragerea de resurse din lumea satului s-a făcut pe baza unui sistem de impozite având mai multe componente :

- impozitul agricol asupra veniturilor obținute de gospodăriile țărănești (plătit în bani);
- cotele obligatorii (impozit în natură asupra produselor agricole obținute);
- achizițiile (un fel de troc, care funcționa prin cooperativele de consum, unde, în baza unei anumite sume, țăranii primeau bunuri de consum în schimbul produselor agricole);
- contractările – o achiziționare de produse direct de la țărani la prețuri oficiale.

Dintre toate acestea, sistemul cotelor obligatorii a fost esențial, de inspirație sovietică, prin acest sistem puteau fi atinse trei obiective:

- a) politic - se lovea în „dușmanul de clasă“ de la sate, chiaburul ;
- b) economic - statul obținea practic gratuit, o mare cantitate de produse agricole; în acest fel, investițiile care ar fi trebuit făcute în industria bunurilor de consum, pentru ca în schimbul acestora să fie obținute produsele de la țărani ; prin mecanismele pieței, puteau fi distribuite spre industria grea considerată prioritară.

În același timp, puteau fi puse în aplicare exporturile de cereale și produse alimentare către URSS ale CAER, livrări care se făceau sub prețul pieței.

- c) social- putea fi asigurată aprovizionarea muncitorilor și a populației de la orașe cu alimente la prețuri mici, o modalitate de a păstra salariile la niveluri cât mai joase.

Prin cotele obligatorii, nu numai chiaburul a fost lovit. Au fost loviți și țăranii săraci, și cei mijlocași, și gospodăriile colective, și cele individuale. Ele nu au făcut de cât să agite continuu o lume a satului și așa neliniștită de perspectiva colectivizării. Din această cauză, planurile la colectări nu puteau fi îndeplinite nici măcar în condițiile rechizițiilor forțate, a intimidărilor (mergând de la bătăi până la execuții sumare) sau a trimerii restanțierilor în închisori ori lagăre de muncă, pe baza unor motive fictive. Confrunțați cu perspectiva pierderii recoltei, după un an de muncă, interesul țăranilor scădea și, în consecință, scădea și producția agricolă. Acest cerc vicios pe care Lenin l-a sesizat și a încercat să-l întrerupă, a fost reluat de Stalin la sfârșitul anilor '20. Folosirea forței era cea mai ieftină metodă de susținere a cifrelor aberante pe baza cărora erau alcătuite planurile cincinale¹⁰.

¹⁰ Dan Cătănuș, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică. 1949-1953*, vol. I, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, Editura Vinea, 2002, p.344-345.

Partidul a acționat cu rapiditate pentru a transforma România, urmând modelul sovietic și folosind normele și practicile staliniste, confiscând micile proprietăți agricole și amenințându-i pe proprietari fără înconjur, agricultura a pus probleme din ce în ce mai complexe.

La 2 martie 1949, proprietatea asupra pământului a fost luată complet din mâinile particularilor. Aceasta a permis lichidarea rămășițelor fostei clase moșierești și a chiaburilor, echivalent al termenului sovietic de **kulak**, definind ”țărani înstăriți”, aceia care angajau forță de muncă sau își închiriau propriile mașini, indiferent de mărimea proprietății lor. Peste noapte Miliția a acționat și a scos 17 000 de familii din casele lor și le-a mutat în zone de reșezare. Pământurile confiscate, totalizând aproape 1 milion de ha, au fost comasate fie pentru a crea gospodării de stat, fie gospodării colective, care, teoretic, erau proprietate colectivă, dar, în fapt, erau conduse de stat, întrucât Ministerul Agriculturii indica tipurile de culturi și fixa prețurile. Membrii gospodăriilor colective li s-a permis să păstreze mici loturi de pământ, care să nu depășească 0,15 ha¹¹.

Problema agrară a fost unul din instrumentele prin care comuniștii și-au făcut loc la preluarea Puterii. Încă din 24 august 1944, în proiectul de platformă al Frontului Național Democrat (FND), se promitea o largă reformă agrară, prin aceasta înțelegându-se împroprietărirea țăranilor ce aveau pământ puțin sau deloc prin lichidarea proprietăților mai mari de 50 ha. Această măsură a avut un accentuat caracter politic în perspectiva evenimentelor ce aveau să aibă loc: reorganizarea instituțiilor statului, alegerile parlamentare, refacerea economică, reluarea vieții politice în cadrul noilor conjuncturi geostrategice. Minusculul partid comunist a avut numai de câștigat de pe urma aplicării reformei agrare: atragerea țăranimii sărace și diminuarea puterii economice a marilor proprietari care mai existau la acea vreme și care nu le împărtășeau opiniile politice¹².

Reforma agrară prin Decretul-Lege Nr. 187/1945 era văzută ca o necesitate națională, economică și socială. Scopul reformei urmărea:

- a. mărirea suprafețelor arabile ale gospodăriilor țărănești existente care au mai puțin de 5 ha.
- b. crearea de noi gospodării țărănești individuale pentru muncitorii agricoli fără pământ.
- c. înființarea prin apropierea orașelor și a localităților industriale, a unor grădini de zarzavaturi pentru aprovizionarea muncitorilor, funcționarilor și meseriașilor.
- d. rezervarea unor terenuri pentru școli agricole și ferme experimentale model, în vederea

¹¹ Mihai Bărbulescu, Denis Deletant, Keith Hitchens, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*, București, Editura Enciclopedică, 1998, p.492.

¹² Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, București, 1994, p.419.

creșterii vitelor și creării și dezvoltării industriei agricole, terenuri care vor fi sub administrarea statului.

Prin expropriere, pământurile și proprietățile agricole aparținând cetățenilor români și germani, pământurile și alte proprietăți agricole ale criminalilor de război și ale celor vinovați de dezastrul țării, ale celor care s-au refugiat în străinătate după 23 august 1944, ale celor care s-au înscris voluntari pentru a lupta împotriva Națiunilor Unite. Toate bunurile agricole au trecut imediat, fără nicio despăgubire, pe deplin în proprietatea statului. Primarii comunelor rurale au fost obligați ca în termen de 10 zile de la publicarea prezentei legi în Monitorul Oficial să întrunească în adunare generală pe toți țărani plugari fără pământ sau care aveau până la 5 ha teren proprietate, pentru alegerea comitetului local de împrorietărire, compus din 7-15 membri. Rezultatul alegerii a fost înscris într-un PV semnat de toți cei prezenți.

Pentru înfăptuirea reformei agrare, s-au creat comisii de plasă pentru a coordona lucrările reformei agrare și a hotărî asupra diferendelor dintre sate și comune, precum și între proprietari și cei îndreptățiți la împrorietărire, diferende născute din aplicarea reformei agrare. Președintele comisiei era un magistrat sau jurist aceste persoane fiind delegate de la Ministerul Agriculturii și Domeniilor. Prefectura de județ, în urma încheierii lucrărilor de împrorietărire, a eliberat titlul de proprietate celor împrorietăriți, precum și comunelor pentru islazuri, asupra loturilor ce li s-au atribuit. La împrorietărire au avut întâietate ostașii care au luptat împotriva Germaniei hitleriste.

Din cuvântul D-lui Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri, reforma agrară, a luat forma definitivă de lege, făcând apel la plugărima țării, să fie alături de guvern în aplicarea acestei legi. Astfel, stabilită noua orânduire a proprietății agricole, această reformă a întărit și mai mult proprietatea individuală a plugărimii mici și mijlocii prin intensificarea producției (vezi M.O. nr.68 bis din 23 martie 1945)¹³.

Instabilitatea guvernamentală din toamna anului 1944 a fost un excelent motiv de manipulare pentru comuniști permițându-le să facă mare caz de programul lor și să ceară punerea imediată în aplicare a reformei agrare. Faptul că Nicolae Rădescu a susținut ca reforma să se facă în ordine a fost răstălmăcit de comuniști ca un refuz de a da pământ țăranilor, incitându-I la violență.

La începutul anului 1945 Frontul Plugarilor trimitea organizațiilor sale din teritoriu instrucțiuni privind aplicarea reformei în practică. În fond, era pur și simplu vorba de preluarea cu forța a pământurilor la sate, sub pretextul dispozițiilor date de Guvern privind reforma agrară. Astfel că, Guvernul Dr. Petru Groza venit la putere la 6 martie 1945 a grăbit adoptarea decretului de reformă, acesta intrând în vigoare la 23 martie 1945¹⁴.

¹³ Dan Cătănuș, Octavian Roske, Florin Abraham, *Colectivizarea agriculturii în România. Cadrul legislativ 1949-1962*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, Editura Vinea, 2007, p.20-23.

¹⁴ Ion Bulei, *O Istorie a Românilor*, București, Editura Meronia, 2006, p.185.

În urma Regulamentului legii pentru înăptuirea reformei agrare nr.187/1945, Reforma agrară devine pentru țara noastră necesitate națională, economică și socială. Îndeplinirea acestei necesități fiind de mare urgență, aplicarea legii reformei agrare se va sfârși în cel mai scurt timp. Această lucrare a fost încredințată organelor alese de plugari, care au executat-o sub îndrumarea și controlul Ministerului Agriculturii și al Domeniilor. Completarea până la 5 ha a gospodăriilor existente ca și crearea de noi gospodării pentru plugarii fără pământ, îndreptățiți la împrumut s-a făcut deodată.

În categoria proprietarilor expuși exproprierii prevăzute la art.3, pct.a, din lege, erau cuprinși colaboraționiștii, în sensul următor :

- a) cetățenii români care au făcut parte din armata germană SS, precum și ascendenții și descendenții lor ;
- b) cetățenii români de naționalitate (origine) germană care au făcut parte din grupul etnic german, precum și toți aceia care au făcut propagandă hitleristă militând în contra principiilor democratice sau contribuind în orice fel la ajutorarea Germaniei Hitleriste, pe cale politică, economică, culturală și sportivă.

Astfel, bunurile agricole ale acestora, cu toate instalațiile gospodărești, inventarul viu și mort, atât la sate cât și la orașe, au trecut în proprietatea Statului, pentru a fi împărțite plugarilor îndreptățiți la împrumut. Aplicarea acestor dispoziții din lege au fost executate cu avizul Comisiei Aliate de Control (Sovietică) conform art.8 din Convenția de Armistițiu.

În aplicarea decretului-lege de reformă agrară, Ministerul Agriculturii și Domeniilor a avut controlul general al tuturor lucrărilor, și a dat instrucțiuni normative de procedare, întocmind și expediind formularele tablourilor și proceselor-verbale tip, hotărând soluțiile asupra dificultăților și cazurilor ce-i vor fi supuse de către președinții comisiilor de plasă sau de îndrumătorii regionali¹⁵.

Reforma agrară a fost pusă în aplicare prin Decretul-lege (devenit Legea 187) având menirea, cum arăta ministrul agriculturii Romulus Zăroni, de a „consolida gospodăria țărănească” și a „îmbunătății condițiile de viață tocmai pentru categoriile cele mai lipsite din rândul țărănimii” . Sub această lozincă se ascundeau însă două scopuri politice. Primul era acela al pedepsirii „criminalilor de război și celor vinovați de dezastrul țării”, a „celor care s-au refugiat în țările cu care România este în război (la data respectivă, Germania) ori s-au refugiat în străinătate”. Un al doilea scop politic a fost cel al atragerii țărănimii în tabăra comunistă, mai ales că partidul comunist avea o componentă redusă în privința membrilor săi, tocmai pentru a-și crea un suport social și de a-și mări numărul de membri.

În total suprafața expropriată s-a ridicat la 1468000 ha, din care Statul a reținut 359000 ha. Restul de 1109000 ha a fost împărțit la 918000 de familii țărănești (40000 fără pământ și 518000 cu mai puțin pământ).

¹⁵ Arhivele Naționale Istorice Centrale București, Fond Reforma Agrară 1949 – Centrală, Dosar 112/1945, f.8-11

Reiese clar că așa-numita reformă agrară nu a fost decât, în primul rând una din modalitățile de pedepsire a celor care, chipurile s-au făcut vinovați de dezastrul țării.

Peste 20% din pământul expropriat se constituia ca proprietate de Stat, prin care noul guvern își crea o importantă bază materială și sursă de venituri.

Amplizarea reformei a fost de dimensiuni reduse pentru fiecare familie țărănească revenind în medie cu puțin peste 1 ha de teren arabil. În schimb, rezultatele propagandistice, amplificate de noii aliați politici ai comuniștilor, au fost notabile. Dintre organizațiile politice a avut de câștigat mai ales Frontul Plugarilor, care s-a raliat dintr-un început la politica susținută de comuniști.

Încă de la 10 februarie 1945 acesta adresa un Apel prin care îi îndemna pe țărani să treacă la ocuparea și împărțirea pământurilor moșierești¹⁶.

Alegerile parlamentare din 1946 au fost încă un prilej pentru guvernul comunist de a da

asigurări că proprietatea este un bun pe care îl garantează, dar acesta declara și că „de rezultatul alegerilor depinde ca țăranii să poată lucra în liniște și culege roadele de pe ogorul lor”¹⁷.

Actul de colectivizare a proprietății agricole și, prin el, de distrugere a proprietății individuale țărănești, a fost pus în aplicare în mod treptat, mai mulți factori împiedicând aplicarea lui imediată. Era vorba, în primul rând, de aderența partidului comunist în rândul alegătorilor rurali și de capacitatea sa de a atrage țăranimea. Puternica aversiune a populației de la sate față de comuniști era un alt fapt care trebuia luat în calcul. Din acest motiv, cele mai represive măsuri, au fost luate față de populația rurală. Mai mult, colectivizarea proprietății agricole a fost un act de credință față de politica și ideologia Moscovei precum și o piatră de încercare pentru comuniștii români de atragere a populației la programul lor economic.

Anii 1946-1947 au fost nefavorabili agriculturii, fiind ani de secetă. Producțiile agricole au fost foarte scăzute, generând deplasări de populație din Moldova către județele din Muntenia și Oltenia. Situația grea în care se găsea economia și în special agricultura a fost folosită de comuniști pentru a pregăti crearea gospodăriilor colective. Urmând întocmai, instrucțiunile Moscovei, guvernul comunist a declanșat operațiunea de compromitere a proprietății individuale agricole, punând pe seama existenței acesteia lipsa produselor agricole de pe piață.

O primă măsură a fost introducerea planului de colectare (Legea 68/ 16 februarie 1946) a produselor de la producătorii agricoli, fapt ce a îngreunat și mai mult situația proprietarilor agricoli. În realitate, colectarea a fost o vânzare de produse către Stat, la prețul stabilit de acesta, întotdeauna sub cel al pieței. Acesta a fost un schimb economic inechitabil, fapt, ce a provocat nemulțumirea țăranimii și suspiciunea acesteia în privința guvernului Petru Groza.

¹⁶ Monitorul Oficial nr.68 bis, 1945, p.2205-2208.

¹⁷ Broșură, *Comuniștii și proprietatea particulară*, București, Editura P.C.R. 1946, p.14.

Încă din toamna anului 1948 Gheorghiu-Dej aduce în atenție problema „construirii socialismului”.

Presa comunistă a dus o susținută campanie împotriva „chiaburilor”, a țăranimii înstărite care s-au opus politicii comuniste. Această campanie s-a prelungit și a atins cote maxime în anii 1949-1953, „chiaburii” au fost acuzați de toate lipsurile din agricultură.

Propaganda ajunsese până acolo încât „chiaburul” român devenise aliat al lui ... Iosip Broz Tito, liderul comunist iugoslav. În „Scînteia” din 8 iulie 1949 apărea articolul intitulat „Chiaburimea, sprijinul principal al politicii lui Tito la sat”¹⁸(!!!).

În noaptea de 1/2 martie 1949 începe confiscarea ultimelor suprafețe mai mari de pământ care însumau puțin peste un milion de hectare. În cel mai mare secret a fost pregătită ultima expropriere agricolă (dar fără împrumutarea țăranilor săraci, cea a proprietăților de până la 50 hectare, rămase în urma reformei agrare din 1945).

Astfel, la 2 martie a fost publicat Decretul nr. 83 prin care erau trecute în proprietatea Statului :

a) exploatările agricole moșierești... și fermele model... cu întregul inventar viu și mort și clădirile.

b) instalațiile agricole și semi-industriale, bunurile și materiile destinate exploatării agricole, produsele agricole... aparținând exploatării moșierești expropriate.

c) creanțele, titlurile precum și participările și drepturile decurgând din activitatea exploatărilor moșierești expropriate¹⁹.

Actul juridic emis la 2 martie 1949, Decretul 83, dispunea exproprierea și trecerea pământurilor confiscate în proprietatea Statului. Practic, inițiativa Guvernului „democrat-popular” pregătea lansarea „marelui proiect” al colectivizării.

Aplicarea Decretului 83/1949 s-a făcut în cel mai mare secret, operațiunile desfășurate semănând foarte mult cu un jaf în toiul nopții.

În noaptea de 1/2 martie 1949 în comunele în care urma a se face exproprierea, s-au adunat toți cei ce participau la acțiune (activiști de partid, milițieni, procurori, „reprezentanți” ai clasei muncitoare), au format comisiile de inventariere și au fost numiți paznicii bunurilor ce urmau a fi preluate.

Inventarul proprietăților confiscate a fost preluat inițial de Direcțiile agricole județene și apoi repartizate cu diferite destinații : pădurile, direcțiile silvice, mobilierul, tablourile, covoarele, instrumentele muzicale-inventariate și repartizate pe baza indicațiilor ulterioare, actele de orice fel- Direcția organizatorică a CC al PMR²⁰.

În zilele de 3-5 martie 1949 a avut loc Plenara CC al PMR care a pus în

¹⁸ Gail Katherine Kligman, *Țărănimea și puterea: procesul de colectivizare în România (1949-1962)*, București, Editura Polirom, 2005, p.50-52.

¹⁹ Buletinul Oficial al RPR nr. 1/ 2 martie 1949.

²⁰ Arhivele Naționale Istorice Centrale București, Fond Reforma Agrară 1945 – Centrală, Dosar 22/1949, f.29-30.

discuție „transformarea socialistă a agriculturii“. În realitate, era deposedarea țărânimii de pământurile deținute în proprietate individuală și folosirea ei în regim de muncă forțată. Pentru aceasta, Plenara proiecta și un statut model pentru Gospodăriile Agricole Colective, în care se arăta că intrarea într-o asemenea asociație se făcea numai pe baza liberului consimțământ. Fiecare membru trebuia să aibă cel puțin 3 ha pământ, iar gospodăriile beneficiau de anumite scutiri sau reduceri de impozite în primii 2 ani de la înființare. De asemenea, a fost creată și o Comisie Agrară cu menirea de a organiza și supraveghea procesul de colectivizare. Comisia era formată din Ana Pauker (președinte), ministrul Agriculturii Vasile Vaida, ceilalți membri fiind Dumitru Petrescu, Pavel Chirtoacă, Nicolae Ceaușescu și consilierul bolșevic Veretnicov.

Potrivit poziției partidului comunist, lozinca folosită pentru atingerea țelului propus era ”Sprijinul pe țărâtimea săracă, alianța cu țărâtimea mijlocie și lupta neîmpăcată împotriva chiaburimii”.

Chiaburimea era considerată ca principalul obstacol în calea colectivizării, ani întregi o intensă propagandă împotriva acesteia fiind făcută prin toate mijloacele : presă, radio, jurnalele de actualități, literatură. Zeci de mii de procese au fost deschise ”dușmanilor poporului” care se opuneau colectivizării și îi făceau contra propagandă la nivelul întregii țări chiaburimea reprezenta doar 2% din proprietarii agricoli, chiar și în acest procent ea dând temeri regimului privind realizarea colectivizării²¹. Constituirea Gospodăriile Agricole Colective a fost un proces lent, desfășurat de-a lungul a 13 ani (1949-1962). Primele GAC-uri au fost înființate în iulie 1949, în octombrie Consiliul de Miniștri aprobând înființarea a altor 33 de colective.

În anul 1950 guvernul aprobă înființarea a peste 950 de GAC-uri, la sfârșitul anului numărul GAC-urilor ajungând 1027, cuprinzând 67719 familii și având o suprafață de 277719 ha²².

Gospodăriile Agricole Colective au fost considerate elementul esențial al procesului de transformare socialistă a agriculturii. În momentul declanșării oficiale a acestui proces în martie 1949 au fost stabilite câteva principii riguroase, pentru a sta la baza constituirii viitoarelor GAC :

- atragerea țărânimii către gospodăriile colective printr-o muncă sistematică de lămurire cu privire la avantajele economice aduse de acestea;
- intrarea în GAC doar prin liber consimțământ;
- organizarea graduală de gospodării colective, pe măsura ”creșterii industriei socialiste“;
- primirea în GAC exclusiv a țăranilor săraci și a celor mijlocași;
- obligația de a intra în GAC cu tot pământul și inventarul agricol aferent;
- distribuirea produselor după munca produsă etc.

²¹ Marin Nedelea, *Istoria României în date*, București, Editura Niculescu, 1997, p.67-68.

²² *Colectivizarea agriculturii în România. Aspecte legislative, 1949-1962*, Cluj Napoca, 2000, p.XXVII.

La începutul anului 1950, au fost convocați la București de către Comisia agrară toți responsabilii cu colectivizarea de la nivel central și din teritoriu: instructorii Secției Organelor conducătoare de partid și ai Secției agrare (nou înființate la Plenara din 23-24 ianuarie 1950), îndrumătorii Direcției Gospodăriilor Colective din Ministerul Agriculturii, organizatorii gospodăriilor colective din cadrul Secțiilor agricole ale Comitetelor provizorii județene.

Ei au fost instruiți în spiritul unei noi perspective, care trebuia să stea la baza transformării socialiste a agriculturii și anume inițiativa în acest proces trebuia să aparțină partidului și nu țăranilor. Acele comitete de inițiativă erau formate în majoritate covârșitoare din membri de partid sau ai unor formațiuni de masă afiliate PMR, de genul Frontului Plugarilor, Uniunii Maghiare, Uniunii Femeilor Democrate din România. Introducerea planificării în toate domeniile de activitate se va resfrânge, inevitabil, și asupra procesului de colectivizare. Situația organizării de gospodării colective a fost discutată în ședința Biroului Organizatoric din 24 mai 1950, Ana Pauker prezentând și un raport asupra rezultatelor de până atunci.

Atitudinea țăranimii față de colectivizare a fost fundamental negativă. Utilizarea forței a constituit principalul mijloc de "lămurire" a țăranilor pentru intrarea în GAC. Metodele au fost diverse: arestări, bătăi, schingiuri, amenințări cu pistoalele, terorizări prin chemarea la Comitetul provizoriu noaptea, trimiterea copiilor acasă de la școală, amenințarea mijlocașilor că vor fi trecuți pe lista chiaburilor. Oamenii erau puși să aleagă între două soluții existente: intrarea în GAC sau pușcăria (pentru sabotaj).

Anul 1951 s-a scurs sub semnul unei împotriviri surde a Anei Pauker la un curs al politicii agrare influențat în tot mai mare măsură de Gheorghiu-Dej, deși oficial rămas încă în atribuțiile Anei. Momentul decisiv s-a petrecut în martie 1951, când Stalin s-a declarat favorabil obținerii lui Dej pentru o formă intermediară de asociație colectivă (întovărășirile de tip TOZ), în dauna Anei Pauker, care susținuse întemeierea exclusivă de GAC-uri.

În aceste condiții înlăturarea Anei Pauker din conducerea de partid și de stat devenise doar o problemă de timp²³. La începutul anului 1950, au fost convocați la București de către Comisia agrară toți responsabilii cu colectivizarea de la nivel central și din teritoriu : instructorii Secției Organelor conducătoare de partid și ai Secției agrare (nou înființate la Plenara din 23-24 ianuarie 1950), îndrumătorii Direcției Gospodăriilor Colective din Ministerul Agriculturii, organizatorii gospodăriilor colective din cadrul Secțiilor agricole ale Comitetelor provizorii județene. Ei au fost instruiți în spiritul unei noi perspective, care trebuia să stea la baza transformării socialiste a agriculturii și anume inițiativa în acest proces trebuia să aparțină partidului și nu țăranilor. Acele comitete de inițiativă erau formate în majoritate covârșitoare din membri de partid sau ai unor formațiuni de masă afiliate

²³ Ruxandra Ivan, *Transformarea socialistă. Politici ale regimului comunist, între ideologie și administrație*, Iași, Editura Polirom, 2009, p.88-90.

PMR, de genul Frontului Plugarilor, Uniunii Maghiare, Uniunii Femeilor Democratice din România.

Introducerea planificării în toate domeniile de activitate se va resfrânge, inevitabil, și asupra procesului de colectivizare.

Comuniștii nu urmăreau doar exproprierea pământurilor sau simpla reformă agrară, care ar fi însemnat luarea pământurilor de la cei bogați și împărțirea lor la cei săraci, eliminarea fățișă din noua ordine socială a țărănimii tradiționale. În Estul Europei, țărănimea era cel mai important grup social, dar și cel mai legat de tradiții. De aceea, instaurarea ordinii comuniste în Estul Europei și Asia a scos în evidență vitalitatea structurilor ”primare”: familii, clanuri, entități rurale, solidarități interetnice și religioase²⁴.

Potrivit cifrelor publicate de ”Rezoluția CC al PMR”, în urma reformei agrare, țaranii cu proprietăți de până la 3 ha dețineau 34,1 % din suprafața agricolă a țării (4313 mil gospodării cu 4,938 mil ha) cei cu proprietăți cu suprafețe cuprinse între 3 și 10 ha dețineau 51,4 % (adică 1061 mil gospodării cu 7,49 mil ha), proprietăți cuprinse între 10 și 50 ha reprezentau 12,5% și erau 103000 de gospodării (1,779 mil ha) și cu suprafețe de peste 50 ha erau 15.200 de gospodării cu 2,2 % (326700 ha) . După cum se observă între cifrele utilizate în mod propagandistic și realitate există o mare diferență²⁵ și acesta pentru a justifica lupta de clasă. În fapt războiul declanșat împotriva țărănimii era ”esențial pentru a obține o economie complet controlabilă²⁶. Cercetând colectivizarea agriculturii în Europa de Est, Nigel Swain descoperă 4 mari tipuri de agricultură socialistă :

- 1- modelul stalinist, care a funcționat în România și Albania;
- 2 - modelul neostalinist care a funcționat în Cehoslovacia, Bulgaria și Germania Est ;
- 3 - modelul mixt care a fost aplicat în Ungaria;
- 4 - modelul colectivizării incomplete sau abandonate, care a fost aplicat în Polonia și Iugoslavia²⁷.

Comuniștii priveau țărănimea, care forma marea majoritate a populației a României drept ”un colos cu picioare de lut”²⁸ care urma să fie supus la momentul cuvenit.

De aceea, înfăptuirea reformei agrare din 1945 a însemnat o primă etapă în împlinirea planului lor, aceea de neutralizare a țărănimii și reducerea ariei de influență

²⁴ Jean Francois Solet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, traducere de Silvia Albișteanu și Ana Zbarcea, Iași, Editura Polirom, 1998, p.42.

²⁵ Dinu C. Giurescu, *Epoca Gheorghe Gheorghiu Dej în Istoria Românilor*, vol. X, *Români în anii 1948-1989*, București, Editura Enciclopedică, 2013, p.73.

²⁶ Vladimir Tismăneanu, op. cit., p.146.

²⁷ Cristina Pop, *Colectivizarea agriculturii. Distrugerea satului românesc, 1949-1962*, <https://ro.historylapse.org/colectivizarea> agriculturii (19.05.2019)

²⁸ Victor Frunză, *Istoria comunismului în România*, ediția a IV a, București, Editura ”Victor Frunză”, 2012, p.77.

a partidelor politice tradiționale românești (PNL și PNT); în anul 1946 guvernul Petru Groza a fost mai preocupat de propagandă și de falsificare alegerilor decât de combaterea secetei și a efectelor acesteia, care au devenit mai evidente în toamna lui 1946 și iarna 1947. Atunci, sute de mii de români, mai ales din Moldova au avut de suferit de foamete și mulți au plătit cu viața. Ghidându-se după ”învățăturile Leniniste”, mai întâi au desființat moșierimea care întruchipa cel mai important impediment în comunizarea satelor. Apoi, pentru ”transformarea socialistă a agriculturii” s-au folosit de ”alianța dintre muncitori și țărani”, având ca model lozinca lui Lenin: ”sprijină-te pe sărăcime, organizează o alianță trainică cu țăranul mijlocăș, nu înceta nici o clipă lupta împotriva chiaburimii”²⁹. În fapt delimitarea dintre chiaburi și țăranii mijlocași nu a fost una clară. De aceea, țăranii mijlocași care refuzau înscrierea în ”colectivă” erau înscriși în categoria ”dușmani ai poporului” și aveau să suporte ”rigorile” de tip bolșevic. În foarte multe cazuri, nici țăranii săraci nu au acceptat de bună voie modelul colectivist de agricultură. Ba din potrivă aceștia au fost cei care în număr mare au luat parte la răscoale și răzmerițe îndreptate împotriva cotelor, întovărășirilor și a constituirii ”colectivelor”. În aceste condiții, ”vinovații de serviciu” au fost tot chiaburii moșierii sau ”elementele reacționare” care i-au instigat pe aceștia de aceea trebuia întărită ”lupta de clasă”.

În fapt, Plenara CC al PMR din 3-5 martie 1949 a fost precedată de confiscarea proprietăților mai mari de 50 ha, care mai rămăseseră după reforma din 1945, în noaptea de 1 spre 2 martie 1949. Atunci au fost evacuați 6992 de moșieri (2796 de familii) și 976 de administratori de moșii (519 familii)³⁰. Aceasta a însemnat începutul unui adevărat ”1907 socialist”- cum spunea Gheorghiu-Dej, ceea ce semăna a fi ”un război nedeclarat țăranimii”.

Debutul colectivizării agriculturii în România a fost marcat de o controversă la vârful elitei comuniste, care privea forma și fondul colectivizării.

Pe de o parte Gheorghiu-Dej se pronunțase pentru o formă mai puțin radicală prin înființarea ”întovărășirilor” sau a TOZ-rilor (denumire ce venea de la rusescul Tovarisci-adică punerea în comun a pământurilor și păstrarea într-un anumit grad a proprietății private) și Ana Pauker care cerea înființarea colhozurilor, după model sovietic³¹. Cei care au început ”procesul de transformare socialistă a agriculturii” au fost comuștii din echipa exterioară” (”moscoviții”) , în frunte cu Ana Pauker și Vasile Luca. Aceștia au aplicat metode diabolice, precum cea a cotelor obligatorii, însoțite de metode polițienești fapt care denota slăbiciunea partidului și influența sa redusă în lumea satelor. Când a fost ”demascată grupul antipartinic- fracționist”, în anul 1952, a urmat o ușoară relaxare a acestor metode și au fost recunoscute abuzurile, mai ales pentru a fi folosite ca argument pentru înlăturarea celor care erau în competiție acerbă pentru putere la vârful PMR. Colectivizarea agriculturii nefiind oprită ci doar ușor

²⁹ Dinu C. Giurescu, *Op. cit.* p.74.

³⁰ Dorin Liviu Bîțfoi, *Așa s-a născut omul nou: în România anilor '50*, București, Editura Campania, 2012, p.77

³¹ Victor Frunză, *Op. cit.*, p.295.

încetinită de teama revoltelor țărănești, timp în care după moartea lui Stalin „autohtonii” în frunte cu Dej și-au consolidat pozițiile în partid. În acest context, Biroul Politic al CC al PMR din 4 septembrie 1952 a hotărât să fie ridicați ”toți șefii de cuib”, „chiaburii” sau cei aparținând ”fostelor clase exploatoare”, „chiar dacă nu existau dovezi că desfășurau activitate dușmănoasă”³². În evoluția procesului, colectivizarea a parcurs mai multe etape, corespunzătoare obiectivelor regimului în domeniul agricol:

- * 1949-1953- perioada de început a colectivizării;
- * 1953-1955 perioada de ritm lent;
- * 1956-1961 intensificarea procesului de colectivizare;
- * 1962-încheiereacolectivizării.

Metoda generalizată folosită la colectivizare a rămas însă cea de constrângere. În campania de colectivizare au fost mobilizați în cursul anului 1950 circa 25000 de muncitori, alături de cadre ale armatei, Miliției și Securității. În vara și toamna anului 1950 au fost înscrise cu forța în gospodăriilor colective mii de familii țărănești³³.

Noua formă de proprietate -cea colectivă- pe care încercau s-o introducă guvernanții comuniști în agricultură era cea mai puțin productivă, lipsind elementul fundamental al valorificării acesteia: interesul, grija proprietarului față de proprietatea sa.

Din punct de vedere juridic forma de proprietate colectivă nu avea toate elementele constitutive, lipsind cel fundamental: posibilitatea proprietarului de a dispune potrivit voinței lui de bunurile sale avute în proprietate înainte de intrarea în GAC.

În cursul anului 1952 colectivizarea a atins ritmul cel mai înalt, înființându-se 707 gospodării colective, de aproape 3 ori mai multe decât în anii 1949-1951. Faptul se poate exprima și prin accelerarea strângerii cotelor obligatorii, țărani colectivști fiind scutiți de aceasta corvoadă. În consecință mulți țărani s-au înscris în colectivă pentru a numai fi obligați la cotele agricole.

De asemena la Plenara CC al PMR din mai 1952 erau înlăturați ”deviaționiștii de dreapta” în fruntea Comisei Agrare. Astfel la 3 iulie 1952 Dej declanșează o nouă campanie împotriva chiaburilor, aceștia fiind arestați și deferiți ”justiției populare”.

În prima jumătate a anului 1953 au avut loc Plenara CC al PMR (martie 1953) și Congresul frunțașilor din GAC-uri (mai, 1953), Dej anunța propagandistic desigur cu acele ocazii că mii de țărani au cerut înscrierea în colectivă.

În perioada 1953-1955 ritmul colectivizării a scăzut, cauzele fiind mai multe. Înainte de toate era rezistența, refuzul țărănimii de a renunța la pământul pe care-l deținea în proprietate individuală. Era apoi dezinteresul țăranilor cu pământ, animale și unelte pentru gospodăriile agricole, în care deveneau membri egali și împărțeau

³² Nicoleta Ionescu-Gură, *Munca forțată din România în regimul comunist. Internările administrative din perioada Gh. Gheorghiu Dej (1948-1965)*, București, Editura Corint, 2017, p.84.

³³ ANIC, FondCC al PMR, Cancelarie, Dosar 38/1950, f.28-30

produsele cu cei care nu aduceau nimic. În condițiile în care totul se împărțea egal, atunci interesul țăranului cu pământ de a intra în Colectivă era nul ! La toate acestea s-a mai adăugat și schimbarea politicii agricole a Statului totalitar mai ales în condițiile dispariției lui Stalin, în martie 1953.

Retribuirea membrilor cooperatori se făcea în produse și bani. Măsurarea muncii depuse de țăranii era făcută în zile/muncă; o zi de muncă era socotită în norme de muncă astfel că într-o zi, puteau fi făcute mai multe norme și lucrătorul agricol putea fi normat cu două sau trei zile/ muncă.

Au fost și perioade când normarea se făcea în puncte, o zi de muncă fiind egală cu o sută de puncte. Cantitatea de produse ori suma de bani obținută de cooperatori la sfârșitul anului era foarte diferită de la o gospodărie la alta. De regulă muncile agricole se desfășurau în lunile favorabile (din martie până în noiembrie), dar erau lucrări care se făceau și în lunile de iarnă (îngrijirea animalelor, întreținerea produselor agricole, a construcțiilor gospodăriei sau instalațiilor acesteia, etc). Prin HCM nr.156/2 martie 1951 se introduce norma minimă obligatorie de 80 zile muncă/an pentru membrii gospodăriilor colective³⁴.

Revoltele țărănești din România anilor 1949-1953 au fost provocate de aplicarea, începând cu 1949, a două componente fundamentale ale politicii de transformare socialistă a agriculturii : impunerea de cote obligatorii și organizarea de gospodării agricole colective. Din momentul în care revolta era declanșată erau trase clopotele satului, ca un semnal pentru adunarea tuturor locuitorilor. După semnalul de primejdie, era organizată paza la turla bisericii (locul cel mai înalt), intrările în sat erau baricadate și supravegheate, iar legăturile telefonice erau distruse. Furia sătenilor v-a cunoaște diverse forme de manifestare, cele mai întâlnite fiind următoarele : atacarea reprezentanților regimului (cu precădere îndrumătorii pentru organizarea de GAC și membri aparatului de colectare care au fost bătuți, sechestrați și uneori, asasinați (vezi cazurile de la Măciuca, Județul Ilfov și Măgurele); distrugerea mașinilor activiștilor; distrugerea portretelor conducătorilor de partid sau ale clasicilor ideologiei comuniste-Marx Engels, Lenin, Stalin, drapelele roșii etc; devastarea unor instituții ale statului (primării, cooperative, posturi de Miliție, sedii GAC); atacarea convoaielor de căruțe care transportau grâul colectat la bazele de recepție, etc.

Din rapoartele Securității, rezultă că armele țăranilor care s-au împotrivit trupelor trimise de autorități, au fost următoarele: furci, topoare, sape, pietre, câteva puști ZB (județul Bihor), ciomage, furci, coase (Ciuperceni-Vlașca), furci, sape, coase (Drăgoiești, Ilfov), etc.

Câteva extrase din rapoartele Securității menționează:

”În aceste comune (din județul Arad), populația instigată de chiaburime, care a exploatat nemulțumirile țăranilor muncitori cu privire la plata în bani, s-a adunat cu copii, femei, bătrâni, în fața autorităților, manifestând și lansând lozinci reacționare,

³⁴ Vasile Pascu, *Regimul Totalitar Comunist în România (1945-1989)*, vol.I, București, Editura Clio Nova, 2007, p.215-217.

după care au atacat sediile autorităților și i-au bătut pe membrii de partid și tovarășii din Sfaturile Populare”; ”chiaburii români și unguri au condus acțiunile contrarevoluționare , fără a ține seama de naționalitate și s-au unit în ura lor împotriva RPR”³⁵.

Revolta anticomunistă maghiară din noiembrie 1956, răzmerițele țăranilor din unele sate care refuzau intrarea în colectiv au întrerupt elanul colectivist al activiștilor, pentru o vreme. Astfel regimul a mai slăbit puțin șurubul presiunii economice asupra satelor și în decembrie 1956 a fost adoptat decretul privind lichidarea sistemului cotelor agricole obligatorii la grâu, cartofi, lapte, floarea soarelui și alte semințe uleioase.

Cu toată propaganda susținută de regim privind avantajele colectivizării și ale colectării produselor de către stat, rezultatele ei în rândul sătenilor au fost slabe. Sectorul ”socialist” la comun sau în devălmășie a pământului nu interesa pe nimeni, mai ales că acesta era o altă modalitate de furt al muncii țăranului gospodar de către Stat. Acest fapt a fost remarcat și de Alexandru Moghioroș în cadrul ședinței CC al PMR din 28 iunie-3 iulie 1957 :”sistemul de cote obligatorii n-a cointerestat niciun țăran individual sau colectivist. Datorită acestei lipse de cointerесare, în ultimii 5 ani suprafețele însămânțate cu grâu au scăzut mult...A trebuit să scoatem toți activiștii de partid, să batem la ușa țăranului pentru a-l sfătui să meargă la însămânțare...”³⁶

Din anul 1957, procesul violent de colectivizare a fost reluat, pușcăriile au devenit neîncăpătoare, mulți țărani condamnați au fost puși în libertate ”pe termen”, până când condamnatul era chemat să își ispășească pedeapsa. În același timp, în multe locuri din țară, au avut loc răzmerițe, în câteva cazuri ”somitățile locale” au fost molestate sau omorâte, fapt care a determinat intervenția în forță a trupelor de securitate, ocuparea satelor și arestarea ”instigatorilor” și a țăranilor participanți. Nu puține au fost situațiile în care țăranii au adresat petiții CC al PMR sau lui Gh. Gheorghiu Dej prin care reclamau abuzurile și cereau restituirea pământurilor luate cu forță în ”colectivă”. Așa este cazul țăranilor din Flămânzi (comună simbol pentru propaganda comunistă care a valorificat răscoala de la 1907 în scopuri propagandistice proprii), care au cerut înapoierea pământurilor pe care le primiseră în urma reformei din 1945³⁷.

Trebuie menționat că au existat și defecțiuni în rândul cadrelor de Miliție și Securitate care au acționat în problema țărănească. În grade diferite și din motive diferite, ele s-au abătut de la linia oficială ori s-au manifestat împotriva acestei linii.

În timpul revoltelor din județul Arad, din vara anului 1949, plutonierul major Pânzaru Ioan, șeful postului de miliție din comunele Apateu și Beschin a fost arestat, pentru că ”în mod direct a ajutat moral și a susținut actele de rebeliune” din localitățile respective. Tot atunci, doi ofițeri de securitate de la DRS Oradea, căpitanul Elekes

³⁵ Dosarele Istoriei, *Colectivizare, Revoltă, Represiune, An VIII, Comunizarea României rurale*, nr.1 (77), 2003, p.34-35.

³⁶ ANIC, Fond al CC al PCR, Cancelarie, Dosar 28/1957, f.237

³⁷ Victor Frunză, Op. cit., p.296.

Toma și sublocotenentul Rada Ilie, au fost acuzați de trădare, pentru furnizarea de informații care au favorizat ”acțiunile contrarevoluționare din județele Bihor și Arad”. Atitudinea ”pozitivă” a unor milițieni este explicată în parte și prin slaba lor îndoctrinare, o bună parte provenind din rândurile fostei Jandarmerii.

Concluziile raportului denotă un anumit idealism sau poate o mare doză de naivitate, dacă ținem cont de epoca în care au fost elaborate. Maiorul Dumitrescu afirma că asasinatele respective puteau duce la o situație ”gravă”, ”creând în jurul organelor de securitate o atmosferă de îndepărtare a sătenilor” și de ”teroare în sânul populației, fapt dăunător regimului nostru și compromițând instituția noastră”. Așadar, un ofițer superior de Securitate, aprecia, în plină perioadă stalinistă, că teroarea era ”dăunătoare” regimului comunist și ”compromițătoare” pentru instituția Securității!³⁸

Reprezentantul britanic în România, Sir William John Sullivan, într-un raport din anul 1954 către guvernul englez, aprecia că ”România este mai stalinistă decât Stalin însuși!”. Aceasta era realitatea represiunii: întunericul care domina societatea românească. Poate cel mai violent, cel mai represiv a fost asediul împotriva partizanilor din Țara Făgărașului, ținut cu o istorie de multe secole.

În filmul ”Memorialul Durerii”, un excelent investigator a fost Moșu' -așa i se spunea în tinerețe lui Ion Gavrilă Ogoranu, conducătorul grupului de rezistență armată din Munții Făgărașului, pentru că, spre deosebire de confracțiii lui de 19 și 20 de ani, el avea 24. Mai bine de 50 de ani, Ion Gavrilă Ogoranu a fost urmărit și prigonit de Securitate; până a închis ochii a simțit mușcătura lor. În anul 1951, prin sentința nr.685, Ogoranu este condamnat la moarte, în contumancie. Securitatea nu-l găsește și-i afișează sentința pe ușa casei părintești din satul Gura Văii. Au mai fost și alte condamnări. Cu puțin timp înainte de a muri, în anul 2005, Ion Gavrilă Ogoranu a primit un răspuns în scris de la o bancă din Brașov, care-i comunica:”Nu vă putem acorda un împrumut, având cazier și fiind condamnat la moarte”!...

În timp ce bravul partizan avea menționate toate condamnările din lupta lui anticomunistă, cel care i-a judecat pe cei din Făgăraș, colonelul de justiție Nicolae Valeriu Sitaru era avansat la gradul de general-maior în februarie 1990. Acei luptători care au murit cu speranța că peste o Românie captivă vor veni americanii și, în curând, cerul se va înnegri de avioanele lor, care ne vor sări în ajutor. Cerul nu s-a înnegrit, și ei au murit executați în Valea Piersicilor de la Jilava cu iluzia că ”vin americanii”³⁹.

Anii 1961-1962 sunt anii ultimului asalt asupra proprietății individuale țărănești, atât cât mai rămăsese ea. Armata de activiști politici s-a avântat ca un stol de păsări negre asupra satelor, hotărâtă să nu lase nicio localitate rurală, cât de mică era, fără înființarea unei gospodării agricole.

³⁸ Dosarele Istoriei, *Colectivizare, Revoltă, Represiune, An VIII, Represiunea:arestări, execuții, deportări*, nr.1 (77), 2003, p.51.

³⁹ Lucia Hossu Longin, *Memorialul Durerii, vol.II, Întuneric și lumină*, București, Editura Humanitas, 2013, p.6-7.

În decembrie 1961 avea loc la București Consfătuirea țăranilor colectiviști, acțiune de propagandă privind beneficiile colectivizării, susținută prin cuvântările celor prezenți la acțiune.

Colectivizarea a fost subiectul prezentat într-o vastă campanie publicistică ce a însumat milioane de exemplare de cărți, broșuri sau afișe tipărite.

Astfel, Consfătuirea țăranilor colectiviști din decembrie 1961a fost prezentată într-un tiraj de 200 000 de broșuri, cuvântarea lui Dej la eveniment a fost tipărită în 170 000 de exemplare, iar anunțarea ei s-a făcut prin 200 000 de afișe. Alături de acestea au mai fost tipărite 23 de broșuri într-un tiraj de 4,5 milioane de exemplare, în ”Mica bibliotecă agrară”, iar fotografiile și foile volante pe aceeași temă ajungând la un tiraj de 5,1 milioane de exemplare. La Radio au fost transmise 250 de emisiuni pe teme ”colectiviste”, iar Cinematografia a produs 17 documentare despre gospodăriile colective⁴⁰.

Astfel, după ce statul tradițional român a fost distrus și zeci de mii de țărani au fost arestați, închiși, deportați sau unii omorâți, în 27-28 aprilie 1962, a avut loc sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale, la care au fost ”invitați” 11 000 de țărani (număr egal cu cel al victimelor răscoalei din 1907), în pavilionul de expoziții de lângă ”Casa Scânteii”, care marca încheierea colectivizării. ”Sectorul socialist” cuprindea 90,7% din suprafața agricolă a țării, iar 9,3% dintre suprafețe nu au putut fi comasate în zonele de deal și de munte și au rămas în proprietatea țăranilor. Cifra de 11 000 de țărani participanți la sesiunea MAN se dorea a fi o aluzie la numărul celor uciși în timpul răscoalei din anul 1907. Cifra s-a dovedit a fi o făcătură, o minciună, așa cum era și regimul însuși!⁴¹

Colectivizarea a fost unul dintre cele mai dramatice aspecte ale regimului totalitar din țara noastră; pierderile și cheltuielile pentru realizarea colectivizării sunt incomensurabile. Lichidarea spiritului și responsabilității de proprietar agricol au fost dintre cele mai grele consecințe. Distrugerea a zeci de mii de destine și vieți în închisori și lagăre, insecuritatea proprietății individuale, a vieții și libertății au însoțit permanent procesul de colectivizare.

Poate că, urmând exemplul altor națiuni europene, care comemorează victimele războaielor sociale purtate în epocile modernă și contemporană, noi românii ar trebui să ridicăm un monument al rezistenței țăranilor din România față de colectivizare, care a avut zeci de mii de victime în lupta cu bolșevismul, pentru apărarea valorilor esențiale ale umanității: credință, libertate și demnitate.

Bibliografie selectivă

⁴⁰ Marian Oprea, *Transformarea socialistă a agriculturii: asaltul final, 1953-1962, Țăranii și Puterea*, București, Humanitas, 2012, p.107.

⁴¹ Vasile Pascu, *Regimul Totalitar Comunist în România (1945-1989)*, vol.I, București, Editura Clio Nova, 2007, p.220-221.

Surse de arhivă

Arhivele Naționale Istorice Centrale București, Fond Reforma Agrară 1949 – Centrală, Dosar 112/1945, f.8-11

Monitorul Oficial nr.68 bis, 1945, p.2205-2208.

Broșură, *Comuniștii și proprietatea particulară*, București, Editura P.C.R. 1946, p.14.

Buletinul Oficial al RPR nr. 1/ 2 martie 1949.

Arhivele Naționale Istorice Centrale București, Fond Reforma Agrară 1945 – Centrală, Dosar 22/1949, f.29-30.

ANIC, FondCC al PMR, Cancelarie, Dosar 38/1950, f.28-30

ANIC, Fond al CC al PCR, Cancelarie, Dosar 28/1957, f.237

Documente editate

Cătănuș, Dan, Roske, Octavian *Colectivizarea în Vlașca, 1949-1950. Documente*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, Editura Vinea, 2002, p.511

Cătănuș, Dan, Roske, Octavian, Abraham, Florin, *Colectivizarea agriculturii în România. Cadrul legislativ 1949-1962*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, Editura Vinea, 2007, p.20-23.

Scurtu, Ioan, coordonator, *Arhivele Statului din România, "România Viața Politică în Documente 1945"*, București, 1995, p.190.

Periodice

Dosarele Istoriei, *Colectivizare, Revoltă, Represiune, An VIII, Comunizarea României rurale*, nr.1 (77), 2003, p.34-35.

Lucrări generale

Bărbulescu, Mihai, Denis Deletant, Hitchins, Keith, Papacostea, Șerban, Teodor, Pompiliu, *Istoria României*, București, Editura Enciclopedică, 1998.

Bițfoi, Dorin Liviu, *Așa s-a născut omul nou: în România anilor '50*, București, Editura Campania, 2012.

Bulei, Ion, *O Istorie a Românilor*, București, Editura Meronia, 2006.

Frunză, Victor, *Istoria stalinismului în România*, București, Editura Humanitas, 1990.

Frunză, Victor, *Istoria comunismului în România*, ediția a IV a, București, Editura "Victor Frunză", 2012.

Georgescu, Vlad, *Istoria Românilor de la Origini până în zilele noastre*, București, Editura Humanitas, 1992.

Giurescu, Dinu C., *Epoca Gheorghe Gheorghiu Dej în Istoria Românilor*, vol. X, *Românii în anii 1948-1989*, București, Editura Enciclopedică, 2013.

Giurescu, Dinu C. *Op. cit.*

Hossu Longin, Lucia, *Memorialul Durerii, vol.II, Întuneric și lumină*, București, Editura Humanitas, 2013.

Ionescu-Gură, Nicoleta, *Munca forțată din România în regimul comunist. Internările administrative din perioada Gh. Gheorghiu Dej (1948-1965)*, București, Editura Corint, 2017.

Ivan, Ruxandra, *Transformarea socialistă. Politici ale regimului comunist, între ideologie și administrație*, Iași, Editura Polirom, 2009.

Kligman, Gail Katherine, *Țărâtimea și puterea: procesul de colectivizare în România (1949-1962)*, București, Editura Polirom, 2005.

Oprea, Marian, *Transformarea socialistă a agriculturii: asaltul final, 1953-1962, Țăranii și Puterea*, București, Humanitas, 2012.

Pascu, Vasile, *Regimul Totalitar Comunist în România (1945-1989)*, vol.I, București, Editura Clio Nova, 2007.

Scurtu, Ioan, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, București, 1994.

Solet, Jean Francois, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, traducere de Silvia Albișteanu și Ana Zbarcea, Iași, Editura Polirom, 1998.

Ștefănescu, Alex Mihai, *Istoria Loviturilor de Stat în România 1821-1989*, vol.III, "Cele trei dictaturi", București, Editura Rao, 2004.

Tismăneanu, Vladimir, *Stalinism pentru Eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, București, Editura Polirom, 2005.

Tismăneanu, Vladimir, op. cit.

Webgrafie

Cristina Pop, *Colectivizarea agriculturii. Distrugerea satului românesc, 1949-1962*, <https://ro.historylapse.org/colectivizarea> agriculturii (19.05.2019)